

Celkový pohled na areál přádelny od západu

formační období přežila přádelna pod hlavičkou společnosti Mykana Chrastava, pro kterou mezi lety 1990–2001 spřádala poločesanou přízi.

Kritické období pak představovala léta 2001–2002, kdy byl areál opuštěný. Poté jej zakoupil liberecký motorář a mechanik závodních automobilů Racing Teamu Liberec Ilja Šercl se synem Pavlem. Ti v přízemí hlavní etážové budovy a přilehlých prostorách zřídili specializovanou restaurátorskou dílnu na opravy spalovacích motorů. Postupně se soustředili na historickou vojenskou techniku, restaurovanou pro významné tužemské i zahraniční zákazníky. Pavel Šercl inicioval prohlášení areálu kulturní památkou, ke kterému došlo roku 2011. Po-

- 1907 instalace druhého parního kotle typu Tischbein od firmy Breitfeld, Daněk & Co**
1913 další požár, následně celková přestavba pro f. Karl Bienert jr. (projekt Heinrich Zieger z Žitavy)

stupnými kroky zde vybudoval unikátní Jizerskohorské technické muzeum s expozicemi textilní výroby a letecké a vojenské techniky. Leitmotivem je koncept posledního pracovního dne. Nedošlo k odstranění žádné z mladších, při konverzích často „vyčištěných“ vrstev. Celek tak působí mimořádně autentickým dojmem. Pavel Šercl proto po zásluze získal Cenu Národního památkového ústavu *Patrimonium pro futuro* za rok 2021 v kategorii Prezentace a popularizace.

Expozice v etážové budově

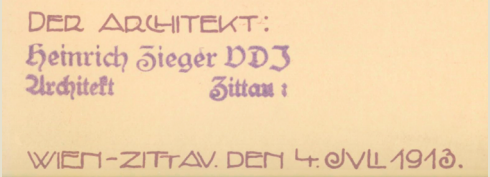
- 1945 znárodnění, textilní výroba pokračuje celou 2. polovinu 20. století (Fryba, Bytex, Mykana)**
1967 zrušení vodního díla
2001 ukončení textilní výroby
2002 továrnu kupují Šerclovi
2011 prohlášení kulturní památkou
2012 otevření prvních expozic Jizerskohorského technického muzea

ARCHITEKT

HEINRICH ZIEGER *1873 – †1943

Architekt a inženýr Heinrich Zieger vlastnil ateliéry v saské Žitavě a od roku 1909 i ve Vídni, po vzniku Československa založil filiálky v Liberci a v Šenkvicích nedaleko Bratislavy. Specializoval se na továrny a průmyslové objekty, zejména strojírný a stavby lehkého průmyslu. Zieger u průmyslových staveb prosazoval úzkou provázanost architektonického návrhu a dispozičního plánu, stejně jako důležitost pochopení technologického toku a výrobních postupů, kladl důraz na dokonalou ventilaci, vytápění a osvětlení pracovišť. Byl držitelem ochranného vzoru na konstrukci shedových sálů, nabízel samonosné ocelové krovy vlastní konstrukce s minimem sloupů. Ve své tvorbě bohatě využíval statických možností železobetonových a ocelových konstrukcí. Pro jeho stavby, navržené v duchu tzv. reformní architektury, je typická důkladná práce s objemy a proporcemi, jemná plasticita fasád a střídání povrchů (stříkaná vs. hladká omítka, různobarevné cihelné zdivo či obklady), kombinování rozměrných okenních otvorů se segmentovými a pravoúhlými záklenky nebo užívání mansardových či lomených střech. Realizoval řadu průmyslových staveb v Sasku, Slezsku, Rakousku, Uhrách a v Čechách. V Libereckém kraji jsou to vedle Bienertovy přádelny především vynikající Jutové závody v nedaleké Višňově (1910–1925), přímo v Liberci pak elektrotechnická továrna Bruno Fritsch v centru města (1918) či tkalcovna a barevna Kraus a Hoffmann v Rochlici (1927–1931).

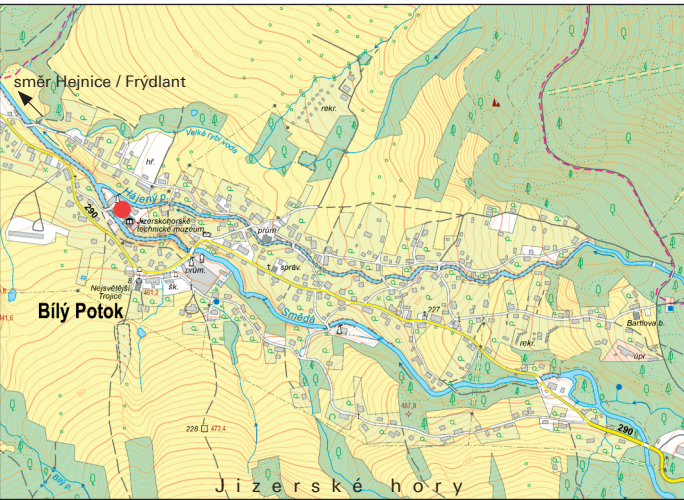
GPS souřadnice

50.8742217N, 15.2179897E

Spojení: vlakem do zastávky Bílý Potok pod Smrkem, odtud 20 min. pěšky po červené turistické značce; autobusem do zastávky Bílý Potok, škola, odtud 5 min po červené t.z., autem po silnici II/290 (bezplatné parkování pro návštěvníky muzea)

Více informací na

www.npu.cz/uop-liberec sekce prezentace památek,
www.muzeumjizerky.cz

V roce 2025 vydal NPÚ, ÚOP v Liberci v rámci projektu Prezentace památek. Tiskovina vznikla na základě institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace poskytované Ministerstvem kultury.

Text: Petr Freiwilling
Fotografie: Michael Čtveráček
Historické dokumenty: sbírka Pavla Šercla
Mapa: © ČÚZK, Vladimír Vrabec
Grafická úprava: Michael Čtveráček

Celkový pohled na továrnu od západu

BÍLÝ POTOK

přádelna f. Karl Bienert jun.

DĚJINY A SOUČASNOST AREÁLU

Nejstarší vyobrazení továrny v Albu liberecké Obchodní a živnostenské komory z roku 1862. V té době sloužila jako přádelna bavlny firmy Bratři Cordellové Anschiringer 1862

Není u nás mnoho továren, jež by se pyšnily tak působivým krajinným rámcem. Dominanta obce, rozprostřená v dramaticky utvářeném závěru údolí říčky Smědé. Dominanta, které až o čtyři desetiletí později začal nesměle konkurovat kostel, stvořený příznačně na rýsovacím prkně téhož stavitele. Právě tady, na ostrohu, jež vymodeloval soutok Smědé a Hájeného potoka, počal v roce 1852 Ignatz Lange stavět svou přádelnu vigoňové (tj. odpadní) příze. Byl jedním z nemnoha pionýrů, kteří v padesátých letech 19. století na Frýdlantsku rozjeli tovární výrobu. A tak jako Richter v Luhu, Hermanové v Hejnicích nebo Klinger v Novém Městě pod Smrkem, i on k tomu – vedle lidí a kapitálu – potřeboval sílu vody. Proto právě zde. Vodní kolo továrny poháněla dravá, bystrá a vodná Smědá. Stejně jako vody Bílého, Černého či Hájeného potoka poháněly vodní kola zdejších trhářen hadrů, které přádelně dodávaly surovinu.

Díky monumentálnímu albu z pera sekretáře liberecké Obchodní a živnostenské komory Antona Anschiringera se dozvíme, jak přádelna vypadala kolem roku 1860, kdy ji vlastnili bratři Cordellové a spřádala se v ní bavlna. Vodnímu kolu již pomáhal parní stroj. Bylo toho zapotřebí nejen v době sucha či jarního tání. Rozpohybovat si žádalo 29 mykacích a 12 spřádacích strojů s pěti tisíci vřeteny, vše vyrobené ve věhlasné strojírně Platt Brothers & Co. v anglickém Oldhamu a také již ve strojírně Eduarda Pribsche v Potočné (dnes součást Desné).

Roku 1874 v přádelně vypukl požár, častá metla textilních továren 19. století. Může to souviset s následnou přestavbou na mechanickou tkalcovnu vlny (tedy vybavenou kovovými, mechanickými, tj. dálkově poháněnými tkalcovskými stavy),

MEZNÍKY

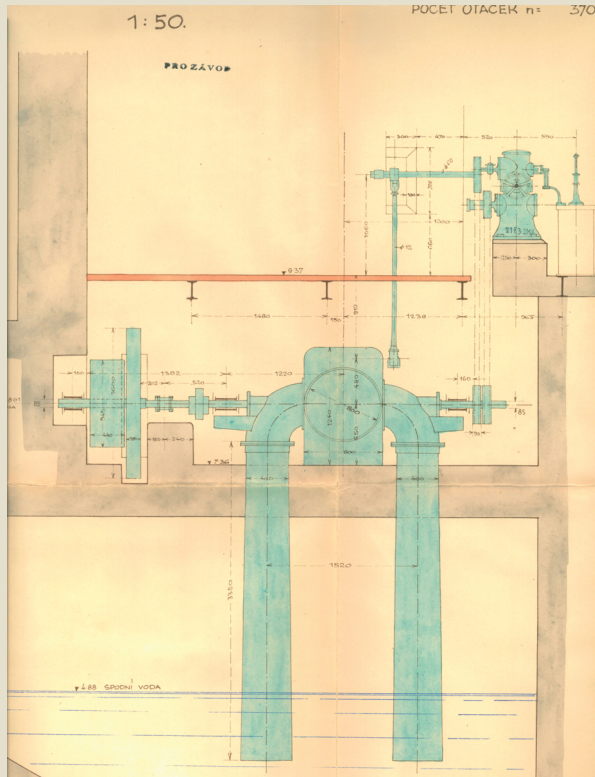
1852 stavba přádelny vigoňové příze pro Ignatze Langeho

1874 požár přádelny

Plán rozvodů pohonu z r. 1902 – řez (Lužská slévárna a strojírna Ferdinanda Zelsmanna)

kteou roku 1882 provedl nový vlastník továrny, Karl Bienert. Plány mu k tomu nakreslil činorodý frýdlantský stavitel Josef Neisser. Jako primární pohon je stále ještě užíváno vodní kolo, ale o dva roky později vedle lednice (prostory, v níž se vodní kolo otáčí), vyrostla nová kotelná s dodnes dochovaným plamencovým kotlem od smíchovského Ringhoffer, pohánějícím ležatý parní stroj v sousedící kotelně. Rokem 1897 je pak datován plán Josefa Pastorka z Hrádku nad Nisou na rozšíření kotelny na místě dosavadního továrního komína a stavba nového již v dnešní pozici. Roku 1907 si stále rostoucí výroba vyžádala stavbu druhého kotle, tentokrát již efektivnějšího typu Tischbein. Vyrobila jej pražská Akciová společnost strojírní (dříve Breitfeld, Daněk & Co.) a slouží dosud. Modernizací prošlo též vodní dílo roku

Plán vodní turbíny s regulátorem z r. 1956 – řez (Bedřich Kočí)

Odpadní přádelna po dokončení přestavby v roce 1913

1882 přestavba na mechanickou přádelnu vlny pro Karla Bienerta (projekt Josef Neisser z Frýdlantu)

1886 a zejména pak v roce 1900, kdy staré vodní kolo nahradila dvojčitá (tj. zdvojená, na společné hřídeli) Francisova turbína.

Podoba hlavní výrobní budovy doznala od roku 1882 dalších dílčích změn. Dnešní, v mnohém odlišnou podobu, však továrně vtiskla až zásadní rekonstrukce z roku 1913, vyvolaná dalším požárem. Pro firmu Karl Bienert junior ji provedl žitavský architekt Heinrich Zieger. Do části obvodového zdíva původní stavby vetknul železobetonový čtyřpodlažní dvoutraktový skelet o osmi travě a ještě k ní přimknul schodišťovou věž, s výtahem a sociálním zařízením v každém mezipatře, završenou vodojemem. Ten

sloužil mj. protipožárním účelům – vodou napájel sofistikovaný systém sprinklerů (automatických hasicích zařízení), rozvedených pod stropy výrobních sálů.

Údobí mechanického tkaní představovalo jen epizodu a továrna se brzy vrátila k původnímu výrobnímu programu – spřádání příze z textilního odpadu. Suroviny jí dodávaly místní trhářny hadrů. Po II. světové válce a znárodnění došlo k obnovení provozu a k pořízení nových strojů anglické výroby. Továrna se stala jedním ze závodů národního podniku Fryba, později pak předního československého výrobce koberců, Bytexu Vratislavice nad Nisou. Hlavním výrobním programem ve druhé polovině 20. století se tak staly kobercové příze. V této době došlo k demontáži vodních turbín a parního stroje. Polistopadové trans-

1884 instalace plamencového parního kotle od firmy F. Ringhoffer

Vstupní partie továrny. Vpravo v popředí vrátnice, strojovna, za ní kotelná, ze které vede podzemní kouřovod do komína. Vlevo objekt pomocných provozů, původně propojený lanovým převodem se strojovnou. V pozadí etážová budova přádelny 2025

Parní kotel Breitfeld, Daněk & Co. z roku 1907, 2025

1900 nahrazení vodního kola dvojčitou Francisovou turbínou

Interiér strojovny, 2025

